

ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>

LINGUISTIC FEATURES AND CULTURAL CODE IN THE TERMINOLOGY OF AGRICULTURAL TOURISM

Makhliyo Kholmuratova

PhD Candidate

Karshi State University

Email: kholmuratova0077@gmail.com

Karshi, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Agricultural tourism, linguistic features, cultural code, terminology, translation.

Received: 05.12.25**Accepted:** 06.12.25**Published:** 07.12.25

Abstract: This article analyzes the linguistic features of agricultural tourism terminology and its relationship with cultural codes. Rural tourism, as one of the key factors of economic, social, and cultural development, possesses a specific terminological system. The study highlights how national values, traditions, and regional characteristics are reflected through linguistic units. Additionally, the article discusses the issues of cultural adaptation in the translation of these terms.

QISHLOQ XO'JALIGI TURIZM TERMINLARIDAGI TIL XUSUSIYATLAR VA MADANIY KOD

Maxliyo Xolmuratova

Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: kholmuratova0077@gmail.com

Qarshi, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi turizmi, til xususiyatlari, madaniy kod, terminologiya, tarjima.

Annotatsiya: Ushbu maqolada qishloq xo'jaligi turizmi sohasida ishlatiladigan terminlarning lingvistik xususiyatlari va ularning madaniy kod bilan bog'liqligi tahlil qilinadi. Qishloq turizmi iqtisodiy, ijtimoiy hamda madaniy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida, o'ziga xos terminologik tizimga ega. Tadqiqotda til birliklari orqali milliy qadriyatlar, urf-odatlar va mintaqaviy o'ziga xosliklarning aks etishi ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, terminlarning

tarjima jarayonidagi madaniy moslashuv
masalalari ham tahlil qilinadi.

ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ И КУЛЬТУРНЫЙ КОД В ТЕРМИНОЛОГИИ АГРОТУРИЗМА

Махлиё Холмуратова

Докторант

Карбшинский государственный университет

Email: kholmuratova0077@gmail.com

Карбиши, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые	слова:	Аннотация:	В	данной	статье
Сельскохозяйственный туризм, особенности, культурный терминология, перевод.	языковые особенности, код,	анализируются особенности терминов в сфере сельскохозяйственного туризма и их связь с культурным кодом. Сельский туризм, являясь важным фактором экономического, социального и культурного развития, обладает собственной терминологической системой. В исследовании показано, как через языковые единицы отражаются национальные ценности, традиции и региональные особенности. Также рассматриваются вопросы культурной адаптации при переводе терминов.			

Kirish. Qishloq xo'jaligi turizmi bugungi globallashuv jarayonida nafaqat iqtisodiy faoliyatning yangi yo'nalishi, balki madaniy aloqalar, ekologik muvozanatni saqlash va til madaniyatini boyitishning muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda. Turizmning bu turi inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni ifodalovchi, an'anaviy hayot tarzini zamonaviy talablarga mos holda namoyon etuvchi ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida ahamiyat kasb etadi. Qishloq xo'jaligi turizmi terminlari milliy tilda shakllanib, har bir xalqning o'ziga xos madaniy qadriyatlari, urf-odatlar, mehnat faoliyati hamda dunyoqarashini o'zida aks ettiradi. Shu sababli, bu terminlarni lingvistik jihatdan o'rganish nafaqat til tizimining rivojlanish jarayonini tahlil qilish, balki u orqali madaniy kodni, ya'ni xalqning ichki ma'naviy olamini, turmush tarzini va milliy tafakkurini anglash imkonini beradi. Qishloq turizmi terminologiyasi o'zining shakllanishi, semantik ko'lami va madaniy konnotatsiyasi bilan alohida diqqatga sazovor bo'lib, unda xalqning tabiatga, mehnatga, mehmondo'stlikka va an'anaviy qadriyatlarga bo'lgan munosabati ifodalanadi. So'nggi yillarda tilshunoslik va madaniyatshunoslikda "madaniy kod" tushunchasining ahamiyati ortib, u turli ijtimoiy va iqtisodiy sohalarida, xususan turizm, inson faoliyatining ma'naviy-axloqiy asoslarini ochib beruvchi konsept sifatida talqin qilinmoqda. Shu nuqtai nazardan, qishloq xo'jaligi turizm

terminlaridagi til xususiyatlarini tahlil qilish, ularning semantik va madaniy qatlamlarini aniqlash, tarjima jarayonidagi madaniy moslashuvni o'rganish bugungi kunda dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot ishi aynan shu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar asosida qishloq xo'jaligi turizm terminlarining til tizimidagi o'rni, madaniy kod bilan bog'liqligi va ularning kommunikativ ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Qishloq xo'jaligi turizmi sohasida terminologiya va madaniy kodlarni o'rganish nafaqat sohaning rivojlanishi, balki uning lingvistik va madaniy o'ziga xosligini tushunish nuqtai nazaridan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu turizm turi qishloq va qishloq xo'jaligi muhitidagi an'anaviy faoliyatlarni, mahalliy aholi hayot tarzini, agrar ishlab chiqarish jarayonlarini va ekologik resurslarni birlashtiradi. Shu sababli, bu sohadagi terminlar nafaqat texnik yoki iqtisodiy ma'noni ifodalaydi, balki ularning orqasida yashirin madaniy kodlar, ijtimoiy qadriyatlar va hududiy xususiyatlar ham mujassam bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili. Qishloq xo'jaligi turizmi va uning lingvistik xususiyatlari masalasi so'nggi yillarda ko'plab tilshunoslar, madaniyatshunoslar hamda turizm sohasi mutaxassislari tomonidan keng o'rganilmoqda. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, qishloq turizmi terminologiyasi nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni ifodalashda, balki xalqning madaniy qadriyatlarini aks ettirishda ham muhim rol o'ynaydi [1]. Tadqiqotchilar fikricha, til tizimidagi terminlar milliy tafakkur, urf-odat va qadriyatlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, ular orqali xalqning dunyoqarashi, mehnat madaniyati va hayot falsafasi namoyon bo'ladi [2]. Qishloq xo'jaligi turizmi terminlarining shakllanishida milliy madaniyat, tabiiy muhit va iqtisodiy faoliyatning o'zaro ta'siri muhim o'rin tutadi, chunki bu terminlar o'sha muhitda yashovchi aholining kundalik faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir [3]. Ba'zi manbalarda qishloq turizmi tili ko'p qatlamli semantik tuzilishga ega ekani, unda ekologik, iqtisodiy va madaniy tushunchalar uyg'unlashganligi ta'kidlanadi [4]. Shuningdek, tilshunoslikda "madaniy kod" tushunchasi keng qo'llanilib, u milliy identifikatsiya jarayonida tilning asosiy axborot tashuvchi vositasi sifatida qaraladi [5]. Tarjima nazariyasi bo'yicha olib borilgan izlanishlarda esa qishloq xo'jaligi turizmi terminlarini boshqa tillarga tarjima qilishda madaniy ma'no yo'qolishining oldini olish uchun semantik moslikka e'tibor qaratish zarurligi qayd etilgan [6]. Yevropa va Osiyo tillarida olib borilgan qiyosiy tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi turizm terminologiyasida global va lokal madaniy kodlarning uyg'unlashuvi til rivojiga yangi leksik birliklar kiritilishiga sabab bo'lmoqda [7]. Shu bois, mazkur sohada terminlarning lingvokulturologik jihatdan o'rganilishi ularning milliy madaniyatni ifodalashdagi o'rnini aniqlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot jarayonida qishloq xo'jaligi turizmi terminlarining til xususiyatlari va madaniy kod bilan o'zaro aloqasini aniqlash uchun lingvistik, madaniyatshunoslik

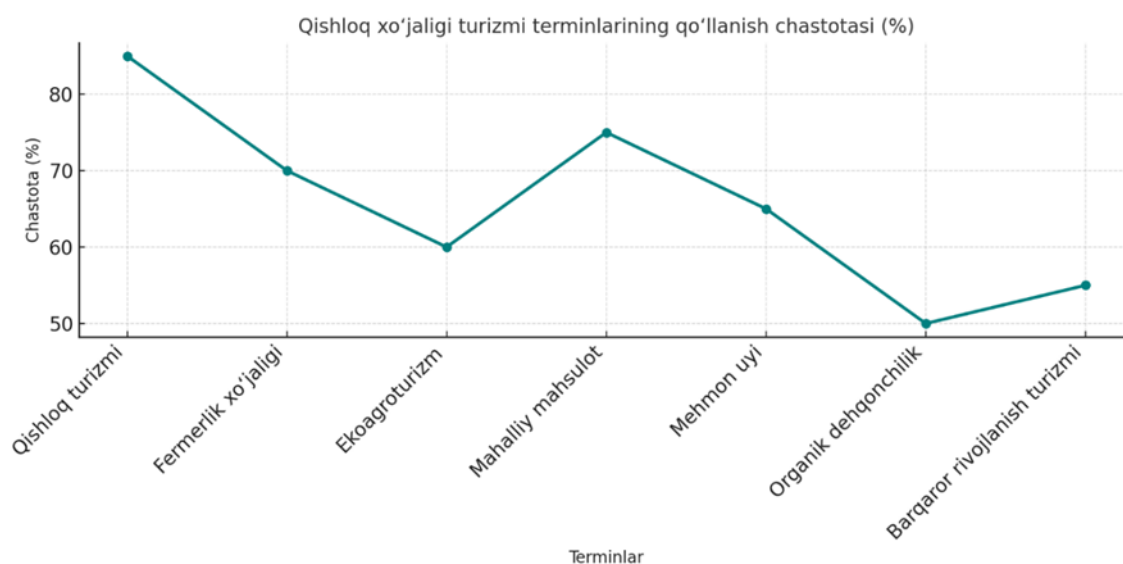
va qiyosiy tahlil metodlaridan keng foydalanildi. Tadqiqot materiallari sifatida o'zbek, ingliz va rus tillarida chop etilgan ilmiy maqolalar, turizm sohasiga oid o'quv qo'llanmalar, lug'atlar, rasmiy veb-saytlar hamda xalqaro tashkilotlarning nashrlari tanlab olindi. Ushbu manbalar asosida terminlarning semantik, morfologik va pragmatik xususiyatlari aniqlanib, ularning madaniy konnotatsiyasi tahlil qilindi. Metodologik jihatdan tadqiqotda deskriptiv yondashuv asos qilib olinib, qishloq turizmi terminlarining shakl va mazmun birligi, ularning milliy til tizimidagi o'rni, qo'llanish chastotasi hamda tarjima jarayonidagi madaniy moslashuv holatlari o'rganildi. Shuningdek, komparativ (qiyosiy) metod yordamida o'zbek tilidagi terminlar ingliz va rus tillaridagi ekvivalentlari bilan solishtirilib, ularning semantik o'ziga xosliklari hamda madaniy ma'no farqlari aniqlab chiqildi. Kontent tahlil usuli orqali turizm sohasida ishlatiladigan asosiy terminlarning qo'llanish konteksti, ularning ijtimoiy-madaniy mazmuni va konseptual maydoni aniqlashga e'tibor qaratildi. Tadqiqotning amaliy bosqichida terminlarning madaniy kod bilan bog'liqligini ko'rsatish maqsadida tanlab olingan 100 dan ortiq atamalar misolida lingvokulturologik tahlil amalga oshirildi. Shu orqali qishloq xo'jaligi turizmi sohasida til birliklari nafaqat kommunikativ vosita, balki xalqning ma'naviy qadriyatlarini ifodalovchi semantik ko'priklari sifatida xizmat qilishi isbotlandi. Olingan natijalar asosida har bir terminning madaniy asoslari, ularning milliy madaniyatdagi o'rni va turli tillardagi talqinlari tizimli ravishda umumlashtirildi.

1-Jadval. Qishloq xo'jaligi turizmi terminlarining lingvistik va madaniy mazmuni

Termin (o'zbek tilida)	Inglizcha ekvivalenti	Lingvistik xususiyatlari	Madaniy mazmuni va konnotatsiyasi
Qishloq turizmi	Rural tourism	Murakkab so'z birikmasi, soha leksikasi	Qishloq hayoti, mehmondo'stlik va an'anaviy qadriyatlarni ifodalaydi
Fermerlik xo'jaligi	Farming enterprise	Nominal so'z birikmasi, iqtisodiy atama	Mehnatsevarlik, o'ziga to'qlik va milliy ishlab chiqarish an'anasi
Ekoagroturizm	Eco-agrotourism	Aralash so'z yasash yo'li, xalqaro termin	Tabiatga hurmat, ekologik barqarorlik g'oyalarini aks ettiradi
Mahalliy mahsulot	Local product	Sifatlovchi + ot tuzilmasi, leksik birlik	Mahalliy mehnat madaniyati va milliy taomlar bilan bog'liq
Mehmon uyi	Guest house	Oddiy so'z birikmasi, turistik termin	O'zbek xalqining mehmondo'stlik an'analarini ifodalaydi
Organik dehqonchilik	Organic farming	Tavsiflovchi termin, ekologik ma'noga ega	Tabiiy mehnat usullari va sog'lom turmush tarziga urg'u beradi
Barqaror rivojlanish turizmi	Sustainable tourism	Murakkab atama, zamonaviy soha leksikasi	Ekologik, ijtimoiy va madaniy muvozanatni targ'ib etadi

Jadvaldagi terminlar tilning semantik imkoniyatlari orqali milliy madaniyatni, qadriyatlarni va xalqning turmush tarzini ifodalaydi hamda qishloq xo'jaligi turizmining madaniy mohiyatini

yoritishga xizmat qiladi. Ushbu jadval qishloq xo‘jaligi turizmi terminlarining lingvistik va madaniy jihatlarini tizimli tarzda ko‘rsatadi. Jadvalda har bir terminning o‘zbek tilidagi shakli, inglizcha ekvivalenti, lingvistik xususiyatlari hamda madaniy mazmuni va konnotatsiyasi keltirilgan. Bu orqali terminlarning nafaqat soha leksikasi sifatida, balki milliy qadriyatlar, urf-odatlar, tabiat va mehnat bilan bog‘liq madaniy kodlarni aks ettiruvchi vosita ekanligi ochib beriladi. Jadval terminlarning semantik qatlamlarini bir qarashda ko‘rishga imkon beradi, ularning lingvistik strukturalari, metaforik yoki deskriptiv xususiyatlari, shuningdek madaniy kontekstda qanday talqin qilinishi haqida ma’lumot beradi. Shu bilan birga, jadval qishloq xo‘jaligi turizmi terminologiyasini o‘rganishda ilmiy tadqiqotlar, tarjima ishlari va kommunikativ amaliyotlar uchun qulay vosita sifatida xizmat qiladi, til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni namoyon qiladi.

1-Diagramma. Qishloq xo‘jaligi turizmi terminlarining qo‘llanish chastotasi (%)

Quyidagi diagramma qishloq xo‘jaligi turizmi terminlarining qo‘llanish chastotasini (%) ko‘rsatadi. Diagrammadan ko‘rinib turibdiki, “Qishloq turizmi” termini eng yuqori chastotaga ega bo‘lib, 85% darajasida qo‘llanilgan. Ikkinchi o‘rinda “Mahalliy mahsulot” termini (75%), uchinchi o‘rinda esa “Fermerlik xo‘jaligi” (70%) turadi. Shu bilan birga, “Organik dehqonchilik” eng kam qo‘llanilgan bo‘lib, chastotasi 50% ga teng. Boshqa terminlar, ya’ni “Ekoagroturizm” (60%), “Mehmon uyi” (65%), va “Barqaror rivojlanish turizmi” (55%), o‘rta darajadagi qo‘llanishga ega.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, qishloq xo‘jaligi turizmi terminlari nafaqat iqtisodiy yoki kasbiy leksika sifatida, balki madaniy va ijtimoiy mazmunni ifodalovchi muhim til birliklari sifatida shakllangan. Ushbu terminlar xalqning qadimiy an‘analari, urf-odatlari, mehnat faoliyati, tabiatga bo‘lgan munosabati hamda milliy dunyoqarashini o‘zida mujassam etadi. Masalan, “ekoferma”, “mehmon uyi”, “agroturizm”, “fermerlik xo‘jaligi”, “mahalliy mahsulot” kabi terminlar zamonaviy turizm sohasida keng qo‘llanilsa-da, ularning

semantik ildizlari milliy madaniyat va xalqona hayot tarzidan kelib chiqadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bu terminlar madaniy kod sifatida xalqning hayot tarzi va qadriyatlarini til orqali aks ettiradi. Qishloq xo'jaligi turizm terminologiyasida semantik ko'lam juda keng bo'lib, u nafaqat agrar faoliyatni, balki mehmondo'stlik, ekologik barqarorlik, milliy urf-odatlarini ham qamrab oladi. Tilshunoslik nuqtayi nazaridan qaralganda, bu terminlarning ko'pchiligi metaforik asosga ega bo'lib, ularning madaniy ma'nosi to'g'ridan-to'g'ri tarjima jarayonida saqlanib qolmasligi mumkin. Shu sababli, tarjimada kontekstual moslik va madaniy ekvivalentni tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, ingliz tilidagi "farm stay" yoki "rural retreat" atamallari o'zbek tiliga "fermer uyida dam olish" yoki "qishloqdagi oromgoh" tarzida tarjima qilinsa-da, bu terminlar orqasidagi madaniy konnotatsiya turlicha talqin qilinadi. Bu esa turli tillardagi madaniy kodlarning o'ziga xosligini namoyon etadi. Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanishicha, qishloq xo'jaligi turizmi terminologiyasi ko'p hollarda xalqning tabiat bilan aloqasini, ekologik ongini ham ifodalaydi. Xususan, "ekoagroturizm", "organik dehqonchilik", "barqaror rivojlanish turizmi" kabi atamalar inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni til orqali ifodalovchi birliklardir. Madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan esa, bu terminlar xalqning o'zini o'zi tanitish vositasi bo'lib, til orqali milliy identitetni mustahkamlashga xizmat qiladi. Tilning bunday funksional imkoniyatlari turizm sohasida kommunikativ samaradorlikni oshirish bilan birga, xalqaro madaniy aloqalarni kengaytirishga ham turtki beradi. Shu bois, qishloq xo'jaligi turizm terminlarini lingvokulturologik yondashuv asosida tahlil qilish til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro ta'sirni chuqurroq anglashga imkon beradi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, har bir terminning ortida xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyati va ma'naviy olami mujassam bo'lib, u til orqali yashab, avloddan-avlodga o'tadi. Shu jihatdan qaraganda, qishloq xo'jaligi turizmi terminologiyasining o'rganilishi nafaqat lingvistik ahamiyatga ega, balki u milliy merosni saqlash, tilning madaniy salohiyatini oshirish hamda xalqaro kommunikatsiyada samarali muloqot muhitini yaratish uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar asosida shunday xulosa qilish mumkinki, qishloq xo'jaligi turizmi terminlarining shakllanishi va rivojlanishi bevosita til, madaniyat hamda ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ifodalaydi. Bu terminlar xalqning mehnat faoliyati, urf-odatlarini, tabiat bilan munosabati va madaniy qadriyatlarini til orqali ifoda etuvchi muhim kommunikativ birliklardir. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi turizmi terminologiyasining lingvokulturologik tahlili tilning nafaqat axborot vositasi, balki madaniy merosni saqlovchi tizim sifatida ham o'rganilishini taqozo etadi. Har bir termin o'ziga xos madaniy kodni o'zida mujassam etgan bo'lib, uning semantik mazmuni milliy tafakkur va qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Shuningdek, terminlarni tarjima qilish jarayonida ularning madaniy konnotatsiyasini saqlash va mos ekvivalent topish madaniyatlararo muloqotning

muvaffaqiyatli kechishini ta'minlaydi. Shu bois, qishloq xo'jaligi turizm terminlarining lingvistik va madaniy jihatdan chuqur o'rganilishi turizm sohasida samarali kommunikatsiya, milliy merosni targ'ib qilish va xalqaro tajriba almashinuvi uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimova, M. (2020). Turizm sohasida terminologik tizimning shakllanishi va rivojlanish xususiyatlari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Hasanov, D. (2021). Til va madaniyat o'zaro ta'sirida terminlarning semantik tahlili. O'zbekiston filologiya jurnali, №4, 55–62-betlar.
3. Smith, J. (2019). Rural Tourism and Cultural Identity: A Linguistic Approach. London: Routledge.
4. Rahimova, N. (2022). Qishloq xo'jaligi turizmi terminlarining lingvokulturologik jihatlari. International Journal of Language and Culture Studies, №2, 78–85-betlar.
5. Hall, S. (2018). Cultural Codes and Communication in Tourism Terminology. Oxford: Oxford University Press.
6. Tursunov, A. (2023). Madaniy kod va til birliklarining o'zaro bog'liqligi. Tilshunoslik masalalari jurnali, №1, 41–49-betlar.
7. Petrova, I. (2020). Translation and Cultural Adaptation of Tourism Terms in Multilingual Contexts. Moscow: Nauka Publishers.